

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת בבא בתרא קנ"ו-קס"ב

בס"ד, ט' שבט תש"ע

גליון מס' 557

השבוע בגליון

- מדוע פוסקים הלכה כתלמוד בבלי ולא כתלמוד ירושלמי?
- "גט" - מה מקור הכינוי?

- חתול על קברו של מהר"ם מפאדובה
- הזכרת שם האב בכתובה
- לשבח בן אדם - מתי, איך וכיצד?

דבר העורך

רבע שעה

פקעת בני האדם שהתגלגלה ובאה מחדר המדרגות אל הבית התפרדה, תוך שהמנחמים חולפים לאיטם על פני שני קולבים, שהשתלשלו ממרומי נברשת מהודרת, ועליהם שתי חולצות לבנות, בלויות להחריד.
המעלות רחבת הידיים פלטה את זרמי המבקרים בזה אחר זה, רבים באו לנחם את קרובי הנפטר הדגול, שעשה חייל בעסקיו וגם השכיל להשקיע מממונו בעולם הבא שלו. איש איש, הכיר את הנפטר בדרכו שלו, אך לאיש מהם לא היה שמץ של מושג לפשר הכתונות התלויות בסלון. השלטים שהוצמדו לקרעי הבגדים הוסיפו נופך מסתורי, והגבירו את תחושות הפליאה והתמהון בקרב הקהל הרחב, אך כל נקדים את המאוחר.
שמו של נשוא הסיפור, הנפטר הדגול, נשאר עלום גם מאיתנו, משום שבני משפחתו מסרבים בכל תוקף לחשוף את זהותו מסיבות השמורות עמהם. אולם מעשה זה מהימן ביותר, ואישור לכך קיבלנו מהרה"ג רבי דוד הלל שליט"א, מראשי ישיבת ברכת אפרים שבבני ברק, אשר בירר את הנושא לאשורו.

★ ★ ★

אניה קטנה עמוסה לעיפה בפליטים יהודים שנמלטו מעמק הבכא שבאירופה, זמן קצר לפני שקרוביהם הפכו לאפר הכבשן, סיימה את מסעה הארוך ליד אחד מחופי ארצות הברית.
בירכתי האנייה ישב נער צנום, בעל עיניים כבויות בגפו עקר את רגליו מערש מולדתו והפליג במרחבי הים הפתוח, ועתה עליו להניח את כפות רגליו על אדמתה המנוכרת ורחבת הידיים, של ארצות הברית של אמריקה. הכל כל כך גדול היה, שהוא הרגיש עצמו כל כך קטן ואבוד. סוף דבר, הנער גיבש את עצמותיו ליישיות מהלכת, ופסע קדורנית במורד הכבש. ביזו הוא לפת בחזקה שקית בד מהווה שאצרה את כל רכושו, ואם נדיק - את מחצית רכושו. חולצה לבנה. המחצית השנייה, החולצה האחרת, היתה על גופו.

◀

דף קנח/ב אוריא דארץ ישראל מחכים

מדוע פוסקים הלכה כתלמוד בבלי ולא כתלמוד ירושלמי?

סוגייתנו מספרת שרבי זירא עלה מבבל לארץ ישראל ולאחר שהשתקע בה הוא שינה את דעתו בדין מסויים. רבי זירא עצמו תלה את שינוי דעתו בכך ש"אוריא דארץ ישראל מחכים". בקשר לכך מציינים המפרשים את הגמרא (בבא מציעא פה/א) המספרת, שרבי זירא התענה מאה תעניות כדי שישכח את תורת חכמי בבל ויוכל ללמוד היטב את תורת חכמי ארץ ישראל. זאת, ועוד: במקומות נוספים משבחים חז"ל את מעלת לימוד התורה בארץ ישראל: (בראשית רבה פרשה ט"ז אות ד): "אין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל"; "חביבה עלי כת קטנה שבארץ ישראל מסנהדרין גדולה שבחוצה לארץ" (ירושלמי נדרים פ"ו הל' ח), ועוד (ראה עוד בירושלמי שבת פ"א הל' ד, סיפור על רב ורבי יהודה נשיאה בקשר לכך).

כידוע בידינו שני תלמודים, התלמוד הבבלי שהתחבר בגולת בבל, והתלמוד הירושלמי שהתחבר על ידי חכמי ארץ ישראל. תורת בבל, הלא היא התלמוד הבבלי, נפוצה בפי כל ונגרסת בין יהודי העולם, במידה ניכרת לאין ערוך מן התלמוד הירושלמי. גם לעניין פסק הלכה, כאשר יש מחלוקת בין התלמוד הבבלי לתלמוד הירושלמי, בדרך כלל נפסקת ההלכה כתלמוד הבבלי, גם כאשר הוא מקל יותר מן התלמוד הירושלמי (הרי"ף סוף עירובין, והובא גם ברא"ש שם, סמ"ג לאוין ס"ה רב האי גאון בתשובה המובאת בספר האשכול הלכות ס"ת, מבוא התלמוד לרבי שמואל הנגיד, ועוד).

מדוע התקבלה תורת בבל לעומת תורת חכמי ארץ ישראל? בסוגיה זו דנו קדמונינו שגם שואלים, כי לכאורה ראוי היה לעסוק בלימוד התלמוד הירושלמי, אשר הוא מתורת חכמי ארץ ישראל!

רב האי גאון (שם) מבאר, כי אמנם חכמי ארץ ישראל מופלגים בחכמה היו מחכמי שאר הארצות, אלא שבצוק העיתים הושתו עליהם גזירות קשות ורעות, עד שנתמעטה התורה בארץ ישראל, ולפיכך, נתעלתה תורת חכמי בבל אשר עסקו בתורה ללא טרדות קשות כל כך [ראה בספר "עם סגולה" להרב אביגדור מילר שהאריך בענין זה].

ראשונים נוספים מנמקים (רב האי גאון שם, רי"ף שם, והמהרי"ק שורש צ"א), כי מעלת התלמוד הבבלי היא בכך שהוא חובר על ידי רב אשי זמן רב לאחר חתימת התלמוד הירושלמי. מאחר שבפני רב אשי עמדו דברי התלמוד הירושלמי ואף על פי כן הוא חלק עליהם - יש לנהוג לפיו, שכן, כלל נקוט בידינו: "הלכה כבתראי". כלומר: במקום שבו נחלקו חכמים על קודמיהם, עלינו

עילוי נשמת

מרת **פראדל שטרן** ע"ה
ב"ר יחזקאל הלוי ז"ל נלב"ע ט"ו בטבת תשנ"ח
הר"ר **שמואל מונדרר** ז"ל
ב"ר פנחס ז"ל נלב"ע י"ט בטבת
וזוג' מרת **שרה מונדרר** ע"ה
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ט בטבת **תנצב"ה**
הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **יעקב פנחס מונדרר** וזוג' מרת **מרים** שיחיו - בלגיה

עילוי נשמת

הר"ר **אריאל זליכוב** ז"ל
ב"ר צבי הכהן ז"ל ליום השלושים לפטירתו
נלב"ע י"ב בטבת תש"ע
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחות **זליכוב** שיחיו - ת"א

עילוי נשמת

מרת **יהודית גיפמן** ע"ה
בת ר' יוסף חיים ז"ל
נלב"ע י"א בשבט תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **אילן גיפמן** הי"ו ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון שורץ** ז"ל בן ר' יצחק ז"ל
נלב"ע ח' בשבט תשס"ב **תנצב"ה**
הונצח ע"י ידידו הר"ר **אורי שורץ** ומשפ' שיחיו - ת"א

לנהוג כפסיקתם של החכמים המאוחרים, למרות מעלת החכמים הקדמונים, מאחר שהחכמים המאוחרים יותר ראו את דברי קודמיהם ובכל זאת הכריעו שלא כדעתם [עיי' רא"ש סנהדרין פ"ד ה"ו, ובתוס' קידושין מה/ב ד"ה "הוה" ובדברי הפוסקים עיי' מהרי"ק שורש פ"ד וצ"ו, וברמ"א חו"מ סימן כ"ה סעיף ב' ובש"ך שם ס"ק כ"א ועוד].

אכן, כאמור לעיל, בדרך כלל נפסקת ההלכה כדברי התלמוד הבבלי. אך מאחר שאין זה "כלל ברזל", ניתן למצוא במקומות מסויימים שהראשונים פסקו הלכה כתלמוד הירושלמי, וכגון, הרמב"ם אשר פסק במספר מקומות כתלמוד הירושלמי, כאשר דרכו סלולה יותר (מהרי"ק שורש ק' ומראה הפנים לירושלמי בבא מציעא פרק ח' הלכה ד'. ועיי' בשדי חמד חלק ו' כללי הפוסקים סימן ב' שהאריך בעניין זה).

דף קס"א/גט פשוט

"גט" - מה מקור הכינוי?

פרקנו, העוסק בדיני שטרות וגיטין ובדקדוקי כתיבתם, מכונה "גט פשוט". אף על פי שלרוב הכינוי "גט" נועד לציין שטר כריתות, מבהירים הרשב"ם ובעלי התוספות (ד"ה "גט פשוט") בסוגייתנו, כי כל שטר חוב נקרא "גט".

יש ראשונים שכתבו, כי פירוש המילה "גט" הוא שטר, אלא שבני אדם התרגלו לכנות בשם זה רק את שטר הכריתות של האשה (רש"י גיטין מה/ב ד"ה "כתבו"). בעל "שלטי גיבורים" (תחילת גיטין) מציין כי הטעם לכך הוא על פי המסופר בירושלמי על אבן הנמצאת בכרכי הים ו"גטא" שמה, על שם שמגרשת את כל חברותיה.

לדעת ראשונים אחרים הכינוי "גט" מיוחד בעיקרו לשטר כריתות הניתן על ידי הבעל לאשתו. יש שפירשו כי שטר הכריתות נתכנה כן על שם שיש לכתוב את הגט ב"ב שורות כמניין המילה **גט** (תוי"ט ריש גיטין בשם התשבי. ועיי' שדחה את דבריו כמש"כ התוס' וכתב שלשון "גט" הוא בארמית וכתרגומו של אונקלוס "ספר כריתות - גט פיטורין"). מהרי"ט אלגזי ("קהלת יעקב" לשון חכמים אות קס"ג) נותן טעם נאה לכך שהמילה גט נבחרה ככינוי לשטר כריתות, לפי שהאותיות 'גימל' ו'טית' אינן מופיעות בתנ"ך כשהן סמוכות זו לזו! אין, איפוא, מילה מתאימה יותר לסמל את הפירוד הנעשה על ידי שטר הכריתות, מאשר המלה גט.

הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א מוצא לנכון לחבר שני הסברים אלו למקשה אחת. תחילה הוא מעיר, כי הוא בדק ומצא - שנים רבות לפני המצאת המחשב! - צירופי אותיות נוספים שאינם מופיעים בתנ"ך, והם: ג-ק, ז-ט, ז-צ, ס-צ. מדוע, איפוא, נבחר צירוף האותיות ג' ט' כדי להרכיב את המילה הבאה לסמל את שטר הכריתות? אין זאת, אלא שביקשו לבחור מילה המסמלת את שני הדברים יחדיו, הן את י"ב השורות אשר יש לכתוב בשטר הכריתות, והן את הפירוד שיוצר שטר זה בין בעל לאשתו ("טעמא דקרא" פרשת כי תצא).

אגב, נציין לגבי כתיבת י"ב שורות בגט, כי הרמ"א ("שולחן ערוך" אבה"ע סימן קכ"ה סעי' י"ב) מכשיר גט שלא נכתב ב"ב שורות כנדרש, לפחות במקום אשר מסיבה כל שהיא אין אפשרות לחזור ולכתוב גט נוסף, או כאשר מעשה הגירושין הסתיים ("בית שמואל" שם ס"ק י"ט). לדעת הרשב"א יש להכשיר את הגט לגמרי, והוכחתו מן הנאמר במשנה (גיטין פ"ב מ"ג) שאפשר לכתוב גט על עלה של זית. ברור לכל, כי בגט זה אין מקום לשתיים עשרה שורות... (שו"ת הרשב"א חלק א' סימן אלף ר"כ, ועיי' בביאור הגר"א שם ס"ק י"ד).

דף קס"א/ב רב צייר כוורא

חתול על קברו של מהר"ם מפאדובה

בשנת תשמ"ט ביקר יהודי בשם ר' חיים א. בעיר פאדובה שבאיטליה. בבואו לעיר עלה ר' חיים על קברם של מהר"ם מפאדובה [נפטר לפני כארבע מאות וארבעים שנה] ושל בנו, ולתדהמתו הרבה הוא גילה ציור של חתול על מצבותיהם! לאלתור יצר ר' חיים קשר עם רב העיר אשר פתח לפניו חוברת בכתב איטלקי העוסקת ב"משפחת קאצנעלנבויוגן", הלא היא משפחתו של המהר"ם מפאדובה, ובחוברת זו מסופר, כי חותמם של בני משפחה זו היה... חתול! אכן, בשפת האידיש החתול מכונה "קאץ" ולא מן הנמנע כי זהו המקור לשם משפחתם - **קאצנעלנבויוגן** - בתרגום חפשי לעברית: "מרפקו של החתול".

המעשה כולו הובא לידיעת הגאון רבי מנשה קליין שליט"א (שו"ת "משנה הלכות" חלק י"ג סימן קכ"ד), אשר כתב, כי לדעתו יש להותיר את המצבות על כנו, מאחר שמסתבר כי זו היתה צורתן מימים ימימה. הגאון הפנה את ר' חיים אל דברי סוגייתנו, בה מסופר, כי היו שחתמו את שמם על ידי ציור צורה מסויימת, כגון: רבי חנינא צייר ענף דקל, רב צייר צורת דג ורבה בר הונא צייר תורן של ספינה. הגר"מ קליין שליט"א הסביר, כי בזמנם לא נהגו לכנות אנשים בשמות משפחה, וכל אדם נקרא בשם שניתן לו בעת לידתו. לפיכך, כל אדם בחר לעצמו ציור או צורה כחותמת והיא ייחדה אותו, והכל ידעו כי הוא החותם.

"לולי תורתך שעשועי - אז אבדתי בעיני". בעזרת יהודים טובים הגיע הנער למקום קיבוץ של בני ישיבות, אשר גם הם גלו מארץ המוות, והחל לשקוד על תלמודו.

מבוקר עד ליל שיקע הנער את עצמו בים התלמוד, והפך את עצמו ל"בן תורה" בכל מהותו, גדל במעלות התורה והיראה, אוצרו הרוחני העצים והתרחב, אך בד בבד, מלאי הגשמיות שהביא עמו מבית הוריו הלך והתדלדל.

תחילה הקפיד כי חולצה אחת תשמשו בימי החול וזולתה יוחדה לימי השבת בלבד. "וקראת לשבת עונג". כעבור מספר חודשים הוא חש ש"החולצה של יום חול" איבדה את צורתה ואינה ראויה להקרא "בגד". מעתה, לא נותרה לו ברירה, והוא החל ללבוש את "חולצת השבת" בימי חול כבימי שבת.

עד... עד שגם חולצת השבת דמתה לרעותה הוותיקה, לזו הישנה של ימי החול, וכעת לא נותרה עוד כל סיבה שלא להשתמש בחולצת ימי החול. שתי החולצות דמו זו לזו, מצבן זהה היה, ושוב זכה בעליהן בשתי חולצות...

והוא, המשיך ללמוד. מה לו בגד של יום חול, מה לו של שבת ומה לו שתי חולצות זהות בבולתן, אשר בן הפך אורירי מיום ליום. התורה, אותה תורה היא, סם חיים משכר, שאי אפשר לעמוד בפני קסמה.

עד... שהחולצות החלו לאבד מתומנתן. אט אט, נפערו חורים בגביהן, תחילה בזו של "יום חול" ותוך ימים מספר גם בזו של "שבת", ומידענו מצא את עצמו חסר אונים. אם עד כה הרגיש כי כסות לעורו, מעתה, לא ניתן היה לומר שתחושה זו יש לה על מה שתסמוך.

או אז, לא נותרה בפניו ברירה. עד כה הוא התמיד יומם וليل והפליג בים התלמוד. כעת היה עליו לצאת לעשות מעט מצלצלין לפרנסתו. לחם לאכול ובגד ללבוש.

לא !!!

אף לא עלה על דעתו לעשות כן. מה כן עשה? לבש את מעילו העליון, בגד גדול ורחב ידיים אשר כיסה טפחיים על כל טפח שגילתה החולצה, ונכנס עמו לבית המדרש. מה טוב ומה נעים. הנער המשיך לשקוד על התורה בבית ה'. אין אומה כאומתנו. אין עם שמצמיח מקרבו בנים כה נאמנים למורשתו.

אלא, שנער הוא בכל זאת נער. בבית המדרש הוא תבש את מעילו ללא תחושת אי נעימות. רבים מחבריו נהגו כן. אולם, בחדר שבו התקבצו לאכול, לא נהגו יחידי ללבוש את מעילם. והוא, הנער, התבייש עדין נפש היה, ועם כל עוז רוחו הכבירה שבכוחה הפעיל לפסגות קדושות של תורה ויראת שמים, לא מלאו ליבו ללבוש את מעילו בחדר האוכל.

לפיכך החליט הנער, כי מיד לאחר התפילה, בעת שהכל עדיין משתהים בבית המדרש, הוא ירוץ ויאכל את מנתו בזריזות, ועוד לפני שחבריו יספיקו להגיע לחדר האוכל, הוא ישוב למקומו בבית המדרש. איש לא יראהו אוכל כאשר הוא לבוש עם מעילו העליון!

כן היה. תפילה, ריצה לחדר האוכל, אכילה חפוזה וריצה בחזרה לבית המדרש.

רבע שעה תמימה התפתה, איפוא, לנער מתוק זה מידי בוקר, כתוצאה מריצתו הבהולה לחדר האוכל. רבע שעה, אשר בה כל חבריו סעדו את לבם בנחת, והוא ישב לבוש במעילו בבית המדרש, ממתין לבואו של החברותא.

רבע שעה

הוא החליט שרבע שעה הוא פרק זמן רב מידי מכדי שניתן להניח לו לחלוף סתם כך.

רבע שעה

חשב הנער, והחליט להתחיל ללמוד מסכת זבחים. בכל יום למד מעט. גמרא תחילה. אחר כך רש"י ותוספות. לאט לאט.

רבע שעה

שבועות וחודשים חלפו להם, והוא נותר עם שתי חולצותיו, עם מעילו העליון ועם רבע השעה היקרה מפי. הוא כבר הספיק לסיים את מסכת זבחים, והתחיל ללמוד את מסכת מנחות. סיים את מנחות וחזר לזבחים, וחוזר חלילה. סופו של דבר היה הנער בקי על פה במסכתות אלו ובמפרשיהם!

רבע שעה

בהגיע יומו של הנער להאסף לבית עולמו בשיבה טובה, חזרו בניו מכיפת העלמין ופתחו את צוואתו: "בני היקרים! מן הסתם יגיעו מנחמים לביקורי תנחומים רבים מכל שדרות הציבור. אבקש מכם לקחת את שתי החולצות הבלויות הנמצאות במגירת הכספת שבחדר עבודתי בתוך שקיק בד מהור, ולתלותן במרכז הטרקלין. כן, כוונתי לשתי החולצות בעלות החורים הגדולים בצידן האחורי. אבקש לתלות כל חולצה על קולב נפרד, ולהצמיד לכל אחת מהן שלט גדול. על האחד תכתבו "זבחים" ועל השני תכתבו "מנחות". לכל כתונת תצמידו שלט אחד, והיה זה לעילוי נשמת, כאשר המנחמים הרבים יכירו בערכה של רבע שעה, עד כמה ניתן לנצלה".

מכל פועלו הרב, עסקיו הענפים, הצלחותיו, הבניינים הרבים שבנה ובתי העסק שהקים, בחר הנער - הנפטר הדגול, לייחד ולהציג בפני כל את שתי החולצות הבלויות, שייצגו את האמת במלוא גאונה - הזמן הוא המצרף היקר ביותר.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשו

הרה"ג אהרון זאב איזנשטיין שליט"א
ראש כולל "מאורות הדף היומי" - ירושלים
לרגל נישואי הבן

הרה"ג יוסף גוטליב שליט"א
ביהכ"נ אוהל משה - אור יהודה
לרגל הולדת הבן

הרה"ג צבי לובין שליט"א
ביהכ"נ ישועות דוד - בית שמש
לרגל הולדת הבת

הרה"ג יעקב יוסף מילר שליט"א
בית חולים - תל השומר
לרגל הולדת הבת

הרה"ג ניסים מוסאי שליט"א
ביהכ"נ יחווה דעה - ירושלים
לרגל נישואי הבת

הרה"ג שמואל נחושטן שליט"א
ביהכ"נ המרכזי - תקומה
לרגל הכנס הבן בעול תורה ומצוות
בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

לזכות

אבישי פניני ז"ל

בן יבדלחט"א מירה ועמיחי הי"ו

נלב"ע י' בשבט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

הוא מציין, כי מנהג זה התפתח בעקבות דברי סוגייתנו ש"לא חציף אינש לשווייה לשמיה דאבוה סימנא". כלומר: מאחר שהחתימה נועדה לזהות את החותם, אדם בעל שם נפוץ, כגון, יהודה, לא היה חותם את שמו, שהרי הוא אינו כה מוכר עד שהכל יידעו שהכוונה ליהודה מסויים. אמנם, היתה אפשרות שאדם יזהה את עצמו על ידי שיחתום את שמו של אביו שהוא כבר מוכר יותר לציבור, אך מאחר שאין זה מכבודו של האב להשתמש בשמו לצורך חתימה וזיהוי, אימץ כל אחד לעצמו ציור או צורה אשר בה הוא היה חותם. לפיכך, מסיים הגר"מ קליין שליט"א, מסתבר שבעת פטירתו של המהר"ם מפאדובה ציירו חתול על קברו, משום שבצורה זו הוא השתמש כל ימיו לחתימה. אמנם, בנו יכול היה לכתוב על גבי המצבה "כאן נטמן רבי מאיר חתול", אך אין זה מכובד וראוי, ולפיכך, הוא חקק צורת חתול על מצבתו, וכך גם נהגו עמו בניו אחריו. כחלוף שנים, כאשר משפחות כונו לפי שמות משפחה, אימצו בני משפחתו את השם "קאצנעלבוגן" לזכר חתימת החתול של ראש משפחתם הדגול [יש לציין כי השערתו של הגר"מ קליין שליט"א, אינה עולה בקנה אחד עם המקובל כי מהר"ם נקרא באיטליה "קצלבויגן" על שם עיר הולדתו ממנה הגיע. גם בנו נקרא כך, אך נכדו הדגול, ר' שאול, שנשלח ללמוד תורה בפולין, ושם נשא לאשה את בת הפרנס והמנהיג של בריסק דליטא ונשאר לגור שם, שוב לא נקרא בשם "קצנלבוויגן" אלא "וואהל", על שם האגדה המפורסמת על אודות בחירתו ליום אחד כמלך על מדינת פולין. "וואהל" - בחירה].

הזכרת שם האב בכתיבה: כאמור, סוגייתנו מתייחסת לחתימת שם האב בלבד, שאדם לא יחתום את שם אביו לזיהוי. מלבד זאת, כידוע, משום כבוד האב אסור לאדם לקרוא לאביו בשמו (רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ד הל' ג'), אלא שדנו הפוסקים אם כתיבת שם האב בתוספת תואר כבוד מותרת. "ים של שלמה" (קידושין פ"א סימן ס"ה) מציין את דברי הפוסקים שהוכיחו מרבי יעקב בעל הטורים שמותר לנהוג כן, שהרי הוא כתב פעמים רבות: "**אדוני אבי הרא"ש**". הרי לנו, כי על ידי הקדמת תואר כבוד לשם האב, מותר לכתוב את שמו. ברם, "ים של שלמה" דחה את ראייתם, שהרי ה"טור" אינו מציין את שמו המלא של אביו, כי אם את ראשי התיבות המרכיבים את שמו, ולא עוד אלא ששם זה - הרא"ש - גם מתפרש כביטוי לכך, שאביו משמש כראש לכל שבטי ישראל [עיי' בפוסקים שדנו אם ה"ים של שלמה" דחה את הראיה אך הוא מסכים עם גוף ההלכה, ועיי' "שדי חמד" מערכה כ' כלל ק"ד ושו"ת "אגרות משה" יו"ד חלק א' סימן קל"ג].

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שם) מעיר, כי אמנם ה"טור" נהג לכתוב את שם אביו הרא"ש בראשי תיבות, אך כאשר נבדוק כיצד כתב הרא"ש בעצמו את שם אביו, נמצא, כי פעמים רבות הוא כתב "אשר בן יחיאל". כך גם הרמב"ם, שכתב במספר מקומות "אני משה בן מימון" וראשונים נוספים. לפיכך, מסיק הגר"מ פיינשטיין זצ"ל: אין איסור לכתוב את שם האב, וכל שכן אם מזכירים את שמו בתוספת תואר כבוד.

אמנם, בשו"ת "דברי חיים" (חלק ב' השמטות סימן מ"ג) מציין כי אינו מבין כלל את הנידון. שכן, אמנם אסור לאדם לחתום בשמו של אביו בלבד מבלי לציין את שמו שלו, אך ודאי רשאי אדם לכתוב "אני יוסף בן יעקב", שהרי אינו משייך לעצמו את שם אביו, אלא כותב שהוא בנו. **הבן יקיר לי אפרים:** נסיים במנהגו של רבינו ברוך ב"ר שמואל ממגנצא, בעל "ספר החכמה", אשר כיבד את רבו ר' אפרים ב"ר יצחק מרגנשבורג באופן מופלג, ומעולם לא כינהו בשמו, רבינו אפרים, אלא "רבינו יקיר", על שם הפסוק (ירמיה לא/ט) "הבן יקיר לי אפרים" (ראה שו"ת מהרי"ל סי פ"ו ובחיד"א שם הגדולים תוספת פליטת סופרים - מערכת ש).

דף קסד/ב כלך מלשון הרע הזה

לשבח בן אדם - מתי, איך וכיצד?

בסוגייתנו מסופר שרבי גער פעמיים ברבי שמעון בנו. תחילה, רבי אחז בידו גט כריתות ומשנוכח שהגט אינו לרוחו, הוא העיר על כך לבנו, שהשיב לו "לאו אנא כתבתיה, ר' יהודה חייטא כתביה". גער בו רבי, והעיר לו שהיה עליו להסביר שלא הוא כתבו, אך לא לציין מי כתבו. לאחר מכן אחז רבי ספר תהלים בידיו, ואמר: "כמה מיושר כתב זה". הפעם ציין בנו את ר' יהודה חייטא לשבח וסיפר, כי הוא בעל הכתב הנאה. גם הפעם גער בו אביו, משום דברי רב דימי אחוה דרב ספרא, ש"לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו".

המעין בדברי הרמב"ם (הל' דעות פ"ז הל' ד') מוצא עצמו תמה, שכן, הרמב"ם כותב: "וכל המספר בטובת חברו בפני שונאיו הרי זה אבק לשון הרע, שזה גורם להם שיספרו בגנותו". לכאורה, מדבריו אלו משמע, שאין איסור לספר בשבח הזולת אלא בפני שונאיו! מדוע, איפוא, גער רבי בבנו כאשר הלה שיבח בפניו את ר' יהודה חייטא? התשובה לכך טמונה בפירוש המשניות לרמב"ם (אבות שם) המפרש, כי רבי גער בבנו משום שהוא שיבחו ברבים, והיה עליו לחשוש שמא אחד מן הציבור אינו מחבב את ר' יהודה חייטא, ומתוך כך יבוא לספר בגנותו.

הרשב"ם (ד"ה "בא לידי רעתו") ורבינו גרשום מבארים, שאסור להרבות בשבחו של הזולת, שכן, יש לחשוש שמא מתוך רוב דברי השבח עלולים השומעים לומר, כי אכן, פלוני אדם הגון הוא, אבל... (חפץ חיים" כלל ט' א). על ביאור זה הקשו ה"מגן אברהם" והמהרש"א, מדוע גער רבי בבנו? הרי רבי

שמעון לא האריך בשבחו של ר' יהודה חייטא! בעל הפירוש "זרע חיים" על ה"חפץ חיים" (כלל ט') כותב, שיתכן שכאשר רבי הקדוש שיבח את כתב ספר התהלים שבידיו, נחשב הדבר לשבח גדול ומרובה, ולפיכך, אסור היה על בנו לומר של מי כתב זה שמא יביא הדבר לידי גנותו [ועיי"ש שנסאר עדיין בצ"ע].

הרש"ש (שם) כותב, כי יתכן שלאחר שנודע לרבי יהודה הנשיא כי הגט שאינו לרוחו נכתב על ידי ר' יהודה חייטא, שוב אין לומר דברי שבח על ר' יהודה חייטא בפניו. המהרש"א מציין גם הוא, כי יתכן שבשעה שרבי החזיק בידיו את ספר התהלים, לא היה ראוי להזכיר בפניו כי הוא נכתב על ידי ר' יהודה חייטא, מאחר שבאותה שעה הוא נזכר שר' יהודה חייטא גם כתב את הגט שאינו לרוחו, ונמצא שגנות היה לו בכך ששיבחוהו.

להלכה כתב ה"חפץ חיים" (שם) שיש להחמיר כשני פירושי הראשונים.

במסכת אבות (פרק ב' משנה ח') מסופר שרבן יוחנן בן זכאי שיבח את תלמידיו באופן מופלג. בעל הגהות מיימוניות (על הרמב"ם שם) תמה על כך, שהרי אסור לאדם לשבח את זולתו בשבחים כה רבים. אולם, מדברי רבינו יונה ("שערי תשובה" שער שלישי אות רכ"ו) נמצאנו למדים, כי "אדם אשר כבר הוחזק לבני עמו ונודע אשר הוא אדם כשר ולא תמצא בו רעה ואשמה, גם על פני שונא ומקנא יש לשבחו, כי לא יוכל לגנותו" (הובא ב"חפץ חיים" שם סימן ב'). יתכן שלפיכך לא נמנע רבן יוחנן בן זכאי לשבח את תלמידיו.

מן הראוי לחתום מאמר זה בציטוט דברי המאירי בסוגייתנו, המייעץ: "וצריך להזהר בעניינים אלו הרבה, מפני שהם דברים המצויים להכשל בהם, עד כמעט שאין אדם נמלט מהם".

שיעור חדש

לתושבי פסגת זאב-מזרח

הננו להודיע על פתיחת שיעור חדש בדף היומי

ביהכ"נ אוהל יוסף ושרה

רח' יצחק טוניק 24
בשעה 18:30

מפי מגיד השיעור

הרה"ג **בניהו ברזני** שליט"א
תפילת ערבית לאחר השיעור

לעילוי נשמת

הרב **אליעזר טיברגר** ז"ל

ב"ר יוסף ז"ל

נלב"ע י"ב בשבט תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה זלמן פרוש** ז"ל
ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' בשבט
ומרת **שרה פרוש** ע"ה
ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' בניסן
תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **שאל יצחק**
פניגשטיין ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הרב **אפרים צבי רימל** ז"ל

ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלב"ע ט' בשבט תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו

הר"ר **יוסף מאיר רימל** ומשפ' שיחיו - נוה צוף

מאורות הדף היומי נראה אחרת

**החלה
ההרשמה
המוקדמת!**

חדש ממאורות!

מסכת סנהדרין

ללימוד הדף היומי עם הלכה למעשה.

הצטרפו לרבבות לומדי הדף היומי עם "מאורות ההלכה", הלכות דיינים, סדר סיום התפילה, שליח-ציבוק, קדיש, מנין עשרה וקביעת עיתים לתורה.

לפרטים והרשמה: 1-700-500-151